

Фактори, що сприяють або перешкоджають проведенню ремонтних робіт та отриманню компенсації за житло, пошкоджене внаслідок війни

Травень 2025 року | Миколаївський район, Україна

Ключові висновки

- **Населення продовжує долати наслідки війни.** Подальший розвиток координації з уточненням інформації та політики є бажаним для всіх зацікавлених сторін.
- **Для здійснення ремонту постраждали мешканці зазвичай поклалися на різні джерела допомоги: громадські організації, громади, державна допомога та особисті заощадження.** Окремі джерела допомоги зазвичай не покривають потреби в повній мірі.
- **Бюджети є обмеженими для всіх зацікавлених сторін.** Зростання вартості будівельних матеріалів та робочої сили внаслідок інфляції ускладнює проведення ремонтних робіт. Водночас організації стають дедалі більш вибірковими щодо осіб, яким вони можуть надати підтримку.

Резюме дослідження

Попри значні пошкодження інфраструктури, обсяг яких продовжує збільшуватися, ремонтні роботи в Україні тривають.

Реалізацією проєктів з відновлення займається держава, неурядові організації (НУО) або окремі особи.

Під час цього дослідження мешканці часто вказували на потребу в спільній підтримці з боку НУО, місцевої влади та державних органів.

Попри наявність ефективних механізмів допомоги у проведенні ремонтних робіт, все ж таки існують системні проблеми, які гальмують отримання позитивних результатів, посилюють

вразливість та обмежують можливості для задоволення інших нагальних потреб населення.

Існують значні можливості для подальшої скоординованої підтримки з метою досягнення позитивних результатів у здійсненні переважної більшості відновлювальних робіт в Україні.

Програма «Відновлення» працює з 2023 року та передбачає можливість отримання значної фінансової допомоги. Однак доступ до неї може бути ускладненим і витратним. Зокрема, може виявитися, що заявники не мають права на таку допомогу.

Мешканці можуть провести деякі ремонтні роботи, щоб стабілізувати будівлю

перед тим, як подати заяву на отримання допомоги за програмою «Відновлення». Однак може виявитися, що це не дозволить їм отримати компенсацію.

Також мешканці можуть не подавати заяв за програмою «Відновлення» заради отримання меншої за сумою, але більш доступної допомоги.

Водночас мешканці стикаються з низкою потенційно непомірних витрат.

Було досягнуто значного прогресу в координації між НУО та державними органами. Втім, подальше усунення інформаційних прогалин, нормативних суперечностей та фінансових перешкод може сприяти вдосконаленню цього процесу.

Зображення 1: Зруйнована будівля в Миколаївській області. Зроблено REACH, 2024 рік.

Зміст

Огляд проєкту

- 3 Національний контекст, обґрунтування,
- 4 Методологія, обмеження,

Соціальний контекст

- 5 Шляхи отримання допомоги житловий сектор України,
- 6 житловий сектор України, Економічний контекст,
- 8 Миколаїв

Особистий досвід ремонту та відновлення

- 9 Розповіді мешканців про їхні життєві ситуації, Поінформованість про механізми або варіанти отримання допомоги
- 10 Психосоціальна підтримка під час надання допомоги з ремонтом, Втрачені можливості отримання допомоги,
- 11 Люди, які не звертаються по допомогу

Пошук допомоги

- 12 Оптимальний час отримання допомоги, Ставлення до єВідновлення,
- 13 Взаємодія між єВідновлення та іншими варіантами допомоги
- 14 Досвід подання заяв, Відкриті справи у єВідновленні
- 15 Час виконання ремонтних робіт у разі звернення по інші види допомоги, Відмова у наданні допомоги за програмою єВідновлення,
- 16 Витрати, понесені під час оформлення допомоги,
- 17 Скорочення фінансування

Прогалини в процесі надання допомоги

- 18 Зони загального користування, Співвласники, Відсутність документів, що підтверджують право власності,
- 19 Дороговартісний ремонт, Орендарі,
- 20 Можливості для розробки альтернативних програм

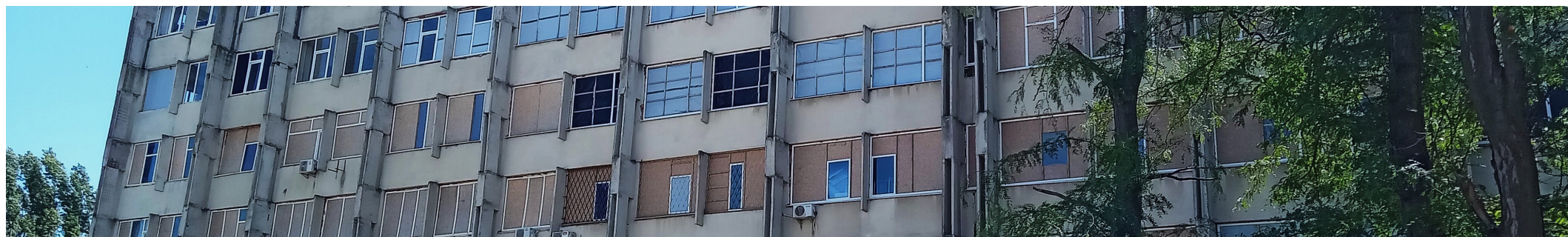
Робота з системою

- 21 Прагнення до вдосконалення, Рекомендації від учасників

Кінцеві примітки

- 22 Про Ініціативу REACH
- 23 Посилання

Зображення 2: Забиті вікна, Миколаївська область. REACH, 2024

Огляд проєкту

Національний контекст

Після початку повномасштабної війни в лютому 2022 року Україна зазнала колосальних пошкоджень інфраструктури, які оцінюються майже в 176 млрд дол. США.¹

Переважно постраждав житловий фонд, пошкодження якого, за підрахунками, становлять третину від загальної суми.² За оцінками Світового банку, внаслідок війни постраждали 2,5 млн домогосподарств, що становить 13% національного житлового фонду.³ Потреби в реконструкції та відновленні житла оцінюються в 84 млрд дол. США, що становить 16% від загальної суми.⁴

Попри великі витрати, фінансування відбудови та відновлення є обмеженим для всіх зацікавлених сторін.

За оцінками Світового банку, у 2025 році Уряд України зіткнувся з дефіцитом фінансування пріоритетних проєктів та програм з відновлення та реконструкції у розмірі 9,96 млрд дол. США.⁵ Дефіцит фінансування житлової інфраструктури становить близько 3,4 млрд дол. США, або 91%.⁶

Водночас, за отриманою інформацією, Кластер з питань житла в Україні отримав 50% від запланованого фінансування у 2024 році.⁷ Отже, кластер виконав 60% від запланованого обсягу гуманітарних ремонтних робіт.⁸

В результаті дослідження місцевих неурядових організацій, фахівцями REACH були виявлені «значні прогалини у забезпеченні [цих організацій] матеріалами для дрібного ремонту житла».⁹

Згідно з результатами опитування постраждалого населення, 43% домогосподарств, які застосовують стратегії подолання нестачі засобів до існування, вимушені це робити, щоб отримати доступ до житла або сплачувати за нього.¹⁰

Попри обмежені можливості, ремонт і відбудова тривають.

Існує низка успішних програм та можливостей, які дозволяють постраждалим мешканцям розпочати ремонт своїх домів або переїхати до безпечного житла. До них належать як більш централізовані ініціативи уряду, так і менш централізовані заходи, що проводяться місцевою владою, неурядовими організаціями та самими мешканцями.

Втім, Міжнародна організація з міграції виявила «численні проблеми», з якими стикаються програми, спрямовані на задоволення потреб, пов'язаних з земельно-майновими питаннями в Україні.¹¹

За результатами їхнього дослідження, існують «труднощі з узгодженням правової бази та гуманітарної допомоги для забезпечення підтримки найбільш вразливих верств населення».¹²

Обґрунтування

У цьому звіті основна увага приділяється відносно децентралізованим ремонтним роботам на місцевому рівні. За основу взяті існуючі дослідження щодо отримання населенням допомоги на ремонт житла та його обізнаності про таку допомогу.

Мета полягає у забезпеченні кращого розуміння перешкод, з якими стикаються постраждалі мешканці під час отримання компенсації та організації ремонтних робіт, за допомогою даних якісного дослідження та вторинного аналізу. У звіті досліджується бачення цих проблем місцевою владою, неурядовими організаціями та самими мешканцями.

З огляду на обсяг поточної урядової та неурядової допомоги, основна увага приділяється житлу на неокупованих територіях поза межами активних бойових дій.¹³

Методологія

Дослідження проводилося в Миколаївській області на півдні України з 12 по 28 березня 2025 року.

Для дослідження обирались райони, які зазнали пошкоджень, але мали хоча б якусь можливість для початку відбудови.

Інтерв'ю з ключовими інформантами

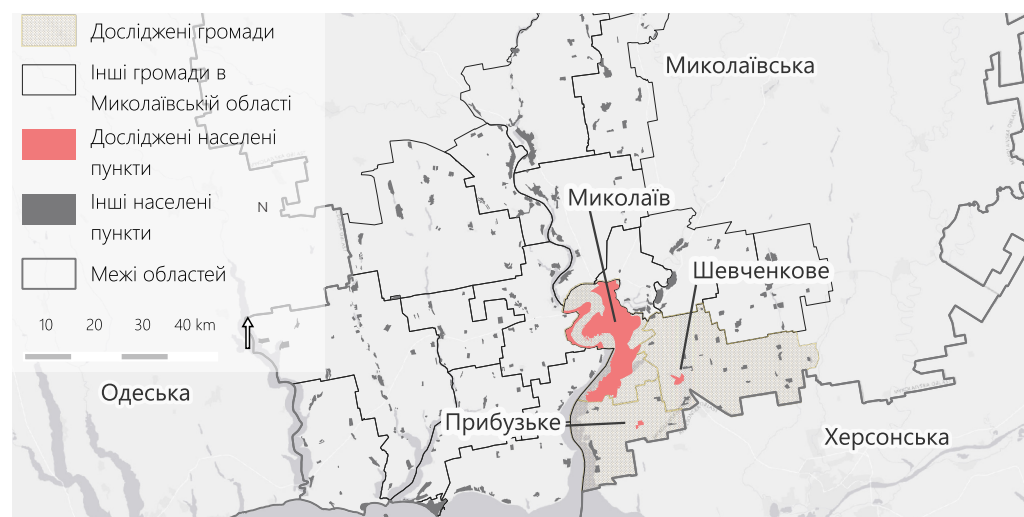
Було проведено п'ять інтерв'ю з представниками місцевої влади, шість інтерв'ю з представниками НУО (які працюють у секторі житла, правової та грошової допомоги) та два інтерв'ю з підрядниками, які виконують будівельні роботи.

Фокус групи

Спільні фокус-групи з постраждалими мешканцями були проведені у Шевченковому та Прибузькому.

У Миколаєві були проведені цільові зустрічі з орендарями, мешканцями багатоповерхових житлових будинків та мешканцями, яким було відмовлено у допомозі за програмою «Відновлення».

Карта 1: Миколаївський район, населені пункти дослідження позначені червоним кольором, а відповідні громади - золотим. Межі від УКГС ООН¹⁴, базова карта від ESRI¹⁵.

Інші дані

Крім того, REACH отримала від громад дані про пошкоджені будівлі та компенсаційні виплати; було проаналізовано вторинні дані та проведено консультації з відповідними суб'єктами.

Обмеження

Звіт базується на якісному дослідженні.

Учасники ділилися своїми особистими поглядами, які зазвичай є упередженими. Оскільки це якісне дослідження, воно не може забезпечити репрезентативні дані. Основна увага у звіті зосереджена на життєвому досвіді людей, а не на формальній побудові процесу отримання допомоги.

Хоча було докладено зусиль, щоб залучити учасників з широким спектром відповідного досвіду, через невеликий розмір вибірки інші точки зору можуть бути не враховані.

Відбір учасників здійснювався на певній території, а саме у Миколаївському районі. На практиці процеси можуть відрізнятися по всій країні.

У звіті використано низку вторинних джерел. Зокрема, це дані, надані місцевими органами влади, щодо обліку пошкоджених будівель та компенсацій. Однак дані були передані в різних форматах, тому можливості для порівняльного аналізу були обмежені.

Загалом представлена у звіті інформація є індикативною та відображає досвід людей, які намагаються відремонтувати своє житло, та людей, які прагнуть їм допомогти.

Соціальний контекст

Шляхи отримання допомоги

В Україні існує багато механізмів для забезпечення доступу до житла.

Інститут житла окреслив 14 різних шляхів на державному рівні, орієнтованих на різні демографічні групи.¹⁶ Крім того, органи місцевої влади («громади») уповноважені допомагати своїм жителям у вирішенні таких питань. Неурядові організації також надають підтримку як через координацію УКГС, так і на низовому рівні.¹⁷

«Це надання програм компенсації Урядом України [...], їх дуже багато, вони всі починаються з «є»!», – працівник НУО

З точки зору мешканців, житло яких було пошкоджене, кілька шляхів є особливо важливими. На практиці мешканці описують використання різних форм допомоги в різних комбінаціях.

єВідновлення

єВідновлення – це законодавчо встановлений державний механізм надання компенсації власникам пошкодженого або зруйнованого житла.¹⁸ Таким чином, він є ключовим механізмом для вирішення питань пошкодженого житла. єВідновлення було запроваджене у травні 2023 року, причому до цієї програми кілька разів вносилися зміни, востаннє – у березні 2025 року. Данська рада у справах біженців відстежувала ці зміни.¹⁹

За результатами технічного обстеження власники пошкодженого житла отримують або компенсацію у розмірі до 500 000 гривень на ремонт житла, або сертифікат на купівлю чи будівництво нового житла.

Грошові виплати здійснюються на спеціальні банківські рахунки і мають бути витрачені протягом певного періоду – до 18 місяців на ремонт або до п'яти років на придбання нового житла.

Заяви розглядаються на місцевому рівні офіційно призначеною комісією, хоча управління коштами здійснюється Міністерством інфраструктури. За даними Cedos, ці комісії стикаються з певними труднощами, зокрема з обмеженими можливостями та браком кваліфікованих кадрів.²⁰

Пільгова іпотека

Існують також два варіанти отримання пільгової іпотеки, які можуть бути актуальними для людей, житло яких зазнало пошкоджень.^{21 22}

Один з них орієнтований на внутрішньо переміщених осіб, тоді як інший (єОселя) має ширший набір критеріїв і може бути використаний разом з єВідновлення, якщо первинне житло було зруйноване.

Діяльність НУО

Відповідно до координації УКГС ООН, діяльність НУО можна розглядати в контексті допомоги в сфері житла та захисту. За цими програмами допомога може надаватися в грошовій або в натуральній формі. Відповідні заходи у сфері житла визначені у Матриці заходів, до них відносяться легкий, середній або капітальний ремонт, ремонт місць загального користування, грошові кошти на ремонт, грошові кошти на оренду та матеріали для ремонту житла.^{23 24} Діяльність у секторі захисту передбачає надання широкого спектру правової допомоги.

Хоча діяльність НУО визначається і координується в межах кластерів, ключові інформанти з-поміж представників НУО також повідомили, що вимоги донорів впливають на структуру їхніх програм.

Один ключовий інформант зазначив, що попри чітке дотримання визначень Кластера з питань житла щодо легкого та середнього ремонту, на практиці їхній донор був готовий фінансувати до 5 000 дол. США за одиницю, не зважаючи на визначення «легкого» чи «середнього» ремонту. Це забезпечує гнучкість, але також збільшує неузгодженість між учасниками.

Місцеві органи влади

Окрім організацій, задіяних у секторі житла, місцеві органи влади надають матеріали для аварійного ремонту з власних бюджетів. Вони можуть відігравати певну роль в утриманні багатоквартирних будинків, а це може означати, що вони беруть на себе ініціативу в ремонті місць загального користування.

Місцеві органи влади можуть надавати поради та рекомендації постраждалим мешканцям, а також координувати дії з неурядовими організаціями.

Однак ключові інформанти, обізнані з бюджетуванням громад, зазначають, що структура їхнього фінансування змінилась. За їхніми словами, це також обмежує можливості для проведення ремонтних робіт. Раніше REACH вже вказувала на вплив змін в оподаткуванні доходів фізичних осіб на спроможність громад задовольняти потреби місцевого населення.²⁵

Житловий сектор України

Важливо розуміти законодавчу базу та гуманітарну допомогу в контексті реальних соціально-економічних умов в Україні. Пошкодження будинків внаслідок війни створює для мешканців проблеми незалежно від того, чи є житло власним, чи орендованим.

Населення України проживає переважно у власному житлі. За підрахунками, у 2013 році власниками житла були від 87% до 94,7% домогосподарств.²⁶ Менший показник ґрунтується на оцінці неофіційної оренди, яку важко виміряти.

Однак модель проживання змінюється. За підрахунками REACH, у 2024 році власниками житла були 86% домогосподарств в Україні.²⁷ Втім, за даними аналітичного центру Cedos, «порівняно з 2021 роком [...] частка орендарів житла зросла».²⁸ Такі зміни можуть відбуватися внаслідок війни.

Згідно з результатами дослідження REACH, переміщені домогосподарства набагато рідше мають власне житло (лише 14%). Володіння власним житлом також менш поширене серед домогосподарств, які проживають поблизу лінії фронту (78% в межах 30 кілометрів від лінії фронту).²⁹ Такі домогосподарства мають особливо великі ризики пошкодження житла у майбутньому, тоді як переміщені домогосподарства можуть бути менш стійкими до потрясінь, пов'язаних із забезпеченням засобами до існування.

За даними Інституту житла, «житлова політика України традиційно була зосереджена на забезпеченні власним житлом»,³⁰ про що свідчить поширеність домовласництва.

Водночас зазначалося, що в житловому секторі України існує «регуляторна невизначеність».³¹ За оцінкою Інституту житла, «відсутність правової ясності [обмежує] застосування інноваційних підходів», оскільки ні місцева влада, ні неурядові організації не знають, як найкраще допомогти населенню.³²

У звіті Інституту житла зазначається, що рудименти посткомуністичної приватизації житла залишаються, створюючи перешкоди у наданні допомоги. Найбільш актуальними у питанні пошкодженого внаслідок війни житла є невідповідність документації на право власності та нечіткість обов'язків з управління місцями загального користування в будинках.

*«Є люди, які не мають права власності – і в цьому теж велике питання!»
– представник місцевої влади*

Орендарі можуть отримати компенсацію лише через свого орендодавця, який може не співпрацювати та не відстоювати їхні потреби. Недержавні суб'єкти також можуть зволікати з наданням допомоги орендарям без прямої підтримки з боку орендодавця.

Окрім оренди, існують й інші неоднозначні форми проживання. Вони також позбавляють

людей права на отримання допомоги за програмою «Відновлення та ускладнюють співпрацю з НУО.

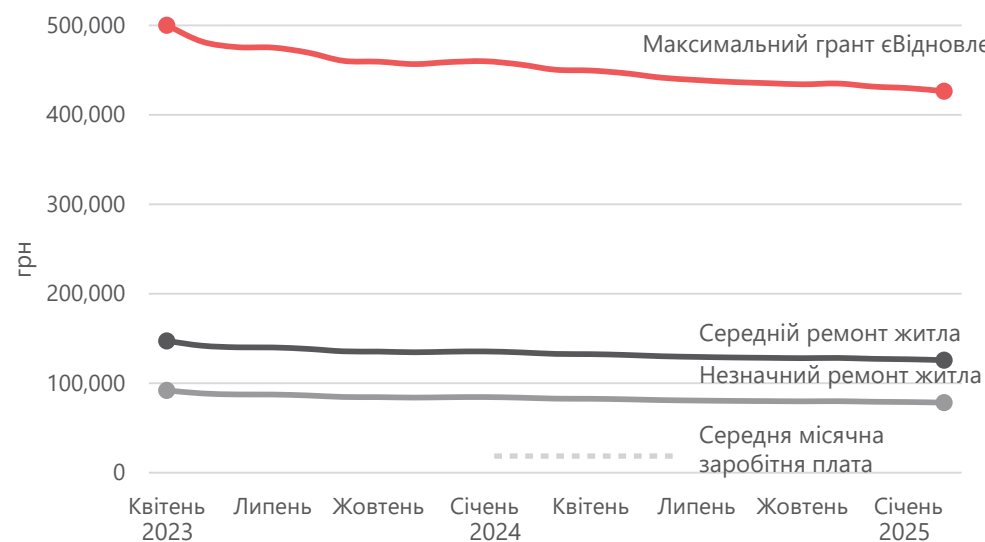
Відсторонений співвласник може відмовитися від співпраці, або спадкоємець може намагатися довести свої права на житло. Хтось може законно проживати в будівлі, яка була збудована з порушенням законодавства. Можливо, будівля була збудована без дозволу.

Існує загальновизнана прогалина в політиці та допомозі законним мешканців, які не є власниками житла.³³

Економічний контекст

«Ціни на будівельні матеріали скакали, як скажені. Тільки-но назбиравеш грошей, а вони вже знову подорожчали», – учасник фокус-групи

Рисунок 1: Зміна вартості допомоги в реальному вираженні, з урахуванням цін в будівельному секторі, за даними Державної служби статистики України

Під час надання допомоги з ремонтом важливо також враховувати ціни. Ремонтні роботи є дорогими, вони потребують матеріалів і робочої сили. Україна зіткнулася зі стабільно високою річною інфляцією, в тому числі в будівельному секторі.³⁴

Як наслідок, компенсація за програмою «Відновлення та оцінка ремонтних робіт Кластером з питань житла знизилася в реальному вираженні з моменту їх запровадження. З квітня 2023 року максимальна допомога за програмою «Відновлення» у розмірі 500 000 грн зменшилась на 15% у реальному вираженні.³⁵ Таке зменшення вартості обмежує можливості отримувача компенсації в такому розмірі.

Хоча реальна вартість допомоги зменшується, вона все ще становить значну фінансову підтримку для проведення ремонтних робіт.

Середньомісячна заробітна плата в Україні складає близько 500 дол. США (20 600 грн).³⁶ Вартість легкого та середнього ремонту житла в доларовому еквіваленті становить від 950 до 4 000 дол. США,³⁷ а максимальна допомога за програмою «Відновлення» – близько 12 100 дол. США.³⁸ Таким чином, вартість допомоги можна охарактеризувати як середній дохід за період від двох до 24 місяців.

Водночас брак робочої сили вважається «найбільшою проблемою для бізнесу» в Україні, причому особливе занепокоєння викликає дефіцит кваліфікованих кадрів.³⁹

За словами виконробів, опитаних REACH, це призводить до збільшення вартості проєктів. Проте кількість шукачів роботи в Миколаївській області значно перевищує кількість наявних вакансій.⁴⁰ Це вказує на дисбаланс на ринку праці та можливості для реалізації ефективних навчальних програм.⁴¹

Миколаїв

Ця територія зазнала значних пошкоджень на початку 2022 року та досі знаходиться під обстрілами. Втім, можливості для раннього відновлення існують. Тому це місто є показовим прикладом загальнонаціональних процесів відновлення.

В перші місяці 2022 року Збройні сили Російської Федерації вели бойові дії на території Миколаївської області. Хоча Збройні сили України значною мірою відновили контроль над цією територією у квітні 2022 року, лінія фронту проходила поруч до листопада того ж року.⁴²

Зокрема, в той час значних пошкоджень зазнала водна та енергетична інфраструктура, а деякі пошкодження досі не були усунені.⁴³ Відтоді внаслідок постійних повітряних обстрілів житловий фонд та інфраструктура зазнали ще більших пошкоджень. Особливо напруженою ситуація була наприкінці 2023 та на початку 2024 року (Рисунок 2). На Рисунку 3 показані інциденти в досліджених громадах.

За даними місцевої влади, станом на березень 2025 року в Миколаєві було зареєстровано 5 409 пошкоджених житлових будинків.⁴⁴ Значною мірою це сталося до того, як гуманітарні організації отримали доступ до цього району наприкінці 2022 року, а «Відновлення» було запроваджено у 2023 році.

10% випадків пошкодження інфраструктури, зафіксованих ACAPS загалом по країні, припадає на Миколаївську область.⁴⁵ Ця область входить до п'ятірки найбільш постраждалих, а на район припадає щонайменше 1% від загальнонаціонального показника.

« [Назва району міста] був переважно пошкоджений у період з березня по вересень 2022 року. [...] на той час не було жодної процедури отримання допомоги, ні «Відновлення, ні ремонту об'єктів, які були зруйновані», – представник місцевої влади

Гуманітарні потреби в області є значними. У репрезентативному опитуванні REACH було виявлено, що у 2023-2024 роках допомогу від НУО отримали 29% респондентів.⁴⁶

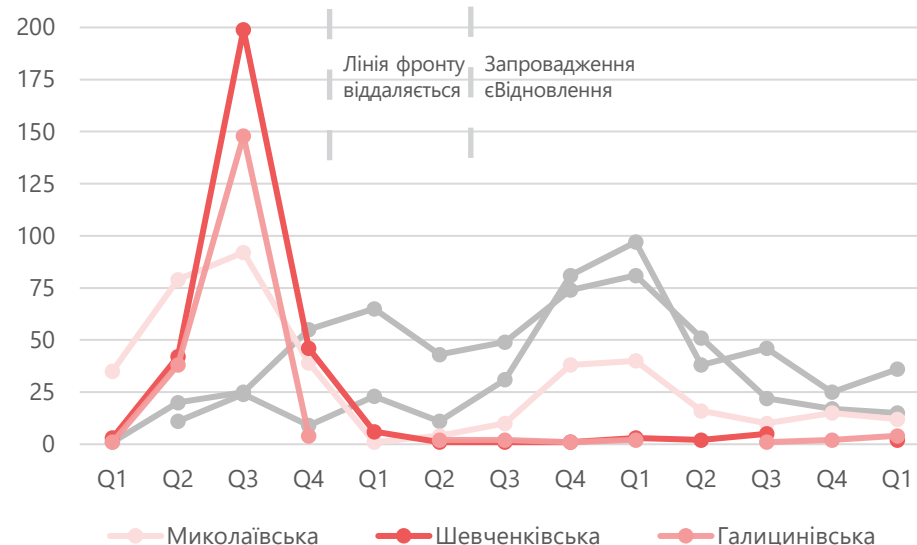
Згідно з Індексом вразливості населених пунктів REACH, м. Миколаїв, Шевченкове та Галицинове (поблизу Прибузького) мали значний рівень міжсекторальної вразливості з липня 2024 року по лютий 2025 року.⁴⁷ За цим показником, з серпня 2024 р. потреба в житлі в Миколаєві була значною, тоді як у липні був зафіксований гострий рівень вираженості цієї потреби.

Станом на лютий 2025 р. ACAPS виявив високі рівні обмеження гуманітарного доступу в Миколаївському районі (бал 2,31), причому ситуація погіршилася, оскільки в червні 2024 року вони були помірними (бал 1,22).⁴⁸

Рисунок 2: «Вибухи/обстріли» або «Бойові дії», вся Україна, ACLED⁴⁹

Рисунок 3: «Вибухи/обстріли» або «Бойові дії», громади Миколаївського району (досліджені громади відмічені кольором), ACLED⁵⁰

Особистий досвід ремонту та відновлення

Зацікавлені сторони поділились своїми думками про ситуацію, що склалася протягом більш ніж трьох років повномасштабного вторгнення та двох років існування програми «Відновлення». За цей час виникла ціла низка проблем і викликів, пов'язаних з відновленням житла.

За словами учасників, деякі проблеми вдалося вирішити. Інші стали менш нагальними внаслідок виконання загального обсягу роботи. Респонденти відзначали покращення процесів. Місцеві органи влади та НУО розробили ефективні способи спільної роботи, а громадськість стала краще їх розуміти.

Проте виклики існують. Основні структурні перешкоди залишаються невирішеними. Зокрема, REACH було виявлено, що, умови надання підтримки ветеранам є розрізненими і залежить від місцевих особливостей.⁵¹

Мешканці можуть не знати, куди звернутися, вони можуть не мати права на отримання допомоги, можуть зіткнутися з проблемами в ланцюжку поставок, бути змушеними обирати між різними варіантами, і все одно не мати змоги покрити всі витрати.

В інших звітах також представлені результати якісних досліджень, що відображають досвід людей.⁵²

Розповіді мешканців про їхні життєві ситуації

«Моя оселя теж зазнала пошкоджень у серпні 2022 року. Вибуховою хвилею вибило вікна, дах, були пошкоджені нежитлові будівлі. Виїздили з селища, хоча не планували, тому що було дуже небезпечно через постійні обстріли, не було світла, води. Дах був відновлений. Громада допомогла із купівлею шиферу на дах. Ремонтні роботи в нашому будинку ще не завершені, і ми потребуємо додаткових коштів для їх продовження», – учасник фокус-групи

Учасники фокус-групи розповідали про різні випадки. Здебільшого їхні будинки були пошкоджені у 2022 або 2024 роках, що співвідноситься з місцевою специфікою бойових дій та повітряних обстрілів. Люди, житло яких було пошкоджено у 2022 році, змогли отримати доступ до нього лише після покращення безпекової ситуації наприкінці року (приблизно за півроку до запровадження програми «Відновлення»).

Після інцидентів деякі мешканці продовжували жити у своїх будинках, а інші виїхали.

Деяких переселили неподалік, а інші переїхали у більш віддалені місця. Переміщені особи або з часом поверталися, або приїжджали, щоб подбати про будинок. Деякі з тих, хто

залишився, розповіли, що умови проживання є складними через «холод і дискомфорт».

Підтримка зазвичай надавалась в комплексі. Мешканці часто зазначали, що звертались за допомогою та отримували її в декількох місцях, зокрема від НУО, місцевих органів влади та громади.

Деякі мешканців розповіли, що попри відсутність права на певні види допомоги, вони врешті-решт отримали її в інших місцях. Деякі респонденти отримали той чи інший вид допомоги, але все ще перебували в процесі ремонту, заощаджуючи гроші або шукаючи подальшу підтримку.

Однак деякі респонденти зазначили, що не отримали допомоги, хоча потребували її. Вони розповідали, що не знали, куди звертатися, або дізналися, що не мають права на допомогу. Інші сказали, що не зверталися за підтримкою.

Деякі мешканці зазначили, що їм доводиться обирати між різними варіантами, що заважає досягненню результату.

Часто зазначалося, що проєкт ремонтних робіт був неповним, а решта робіт варіювалася від остаточного оздоблення приміщень або фасадів до капітального ремонту, наприклад, даху.

Один з учасників розповів про отримання компенсації за програмою «Відновлення, допомоги у вигляді матеріалів або робочої сили, а також самостійної оплати. Але йому все ще потрібно було «вставити два вікна, дві двері і [закінчити] внутрішні роботи». Інші вказали на успішне проведення необхідних ремонтних робіт на задовільному рівні.

Поінформованість про механізми або варіанти отримання допомоги

«Коли ми тільки виїхали з дому, то були, як у тумані. Нічого не розуміли, куди бігти, що робити. [...] Ми зовсім не знали, куди звертатися, які організації можуть допомогти. Інформації не було взагалі», – учасник фокус-групи

Учасники фокус-груп могли описати різні види підтримки незалежно від того, чи користувалися вони нею самі. Зокрема, надання матеріалів, робочої сили, юридичної допомоги та психосоціальних послуг. «Відновлення згадували як окрему форму підтримки, але не називали інші державні програми, такі як «Оселя. Це свідчить про те, що «Оселя є менш відомою.

Хоча учасники розрізняли підтримку з боку НУО, місцевої влади чи громади, загалом вона сприймалась як єдине ціле.

Деякі жителі називали окремі організації, з якими вони взаємодіяли, тоді як інші описували підтримку в більш широкому сенсі. Деякі з коментарів свідчать про те, що люди, швидше за все, були знайомі з організаціями, з якими вони мали тривалу взаємодію під час реалізації відповідних проєктів.

Водночас реагування на надзвичайні ситуації описувалося як допомога від «багатьох різних організацій» або «благодійні організації, які забували вікна».

Такі розмиті спогади можуть свідчити про травматичний контекст такої підтримки. Однак це також може відображати відчуття деяких мешканців, на думку яких, в перші моменти після пошкодження не вистачало структурованої інформації.

Психосоціальна підтримка під час надання допомоги з ремонтом

«Я не очікувала такої швидкої реакції від благодійних організацій. Допомога надавалась настільки швидко і оперативно, що у мене просто немає слів. Причому не тільки грошовою допомогою і будівельними матеріалами допомагали, навіть давали гарячі обіди та потурбувалися про мою собачку»,

– учасник фокус-групи

«Дуже допомагала староста, вона надавала інформацію до кого можна звернутися»,

– учасник фокус-групи

Моральна підтримка з боку НУО згадувалася в усіх фокус-групах, що свідчить про те, що її високо цінують.

Так, один з мешканців зазначив, що йому було легше рухатися вперед, бо він знав, що «не один», тоді як інший учасник вважав соціальну підтримку та обмін інформацією необхідним доповненням до практичної допомоги.

До місцевих органів влади також загалом зверталися за підтримкою та рекомендаціями. Обидві фокус-групи з сільської місцевості відзначили роль, яку відіграє представник старостинського округу (найнижчий адміністративний рівень) у роз'ясненні процесів, захисті інтересів населення та перенаправленні.

Те саме зазначалося про ОСББ для мешканців багатоповерхових будинків та про послуги в місцевому центрі надання адміністративних послуг (ЦНАП).⁵³

Подібно до ситуації з психосоціальною підтримкою з боку НУО, схоже, що місцевих представників цінують за їх гнучкість, готовність пояснювати наявні варіанти та

відстоювати інтереси постраждалих осіб з високим рівнем особистого залучення.

Деякі учасники фокус-груп повідомили, що окрім НУО та місцевої влади, отримували корисні поради від будівельників, орендодавців або на своєму робочому місці.

На важливості «людино-орієнтованої» допомоги наголошується у звіті Громадського центру сприяння доступу до правосуддя.⁵⁴

Втрачені можливості отримання допомоги

Хоча відгуки про варіанти отримання допомоги були загалом позитивними, деякі з них все ж таки викликали занепокоєння. Часто йшлося про розчарування та зневіру, коли будинок залишається пошкодженим, або мешканець зіткнувся зі значними витратами.

Завчасне надання допомоги цінується, але існує відчуття розчарування через складний процес її отримання. Люди давали негативні відгуки, якщо вони стикалися з адміністративними проблемами або фінансовими перешкодами під час доступу до «Відновлення». Деякі учасники вказували на необхідність звертатися за допомогою до НУО, хоча могли отримати позитивний результат.

Респонденти також мали занепокоєння щодо невідповідної якості або обсягу допомоги з боку НУО. Деякі жителі розповідали, що були розчаровані результатами проведених робіт, іноді вважаючи, що вони були виконані непрофесійно.

Також занепокоєння висловлювали мешканці, які вважали, що їм відмовили у підтримці через те, що вони не відповідали критеріям відбору НУО. Дехто ставив під сумнів методи оцінки пошкоджень, вважаючи, що в наданій допомозі не були враховані особливості їхньої особистої ситуації. Наприклад, респонденти зазначали, що не відносяться до вразливих груп населення, але опинилися в ситуації, яка не вписується в рамки політики, тому їм важко отримати допомогу.

Аналізуючи свій досвід, навіть ті мешканці, які не змогли отримати допомогу, часто зазначали, що варто подавати заяви на «Відновлення, але переконатися, щоб все було належним чином задокументовано відразу після пошкодження.

Цю думку також поділяли неурядові організації та будівельники. Вони були стурбовані тим, що мешканці не збирали належних доказів для отримання компенсації або інших форм допомоги.

Ці спеціалісти також висловили занепокоєння тим, що мешканці не до кінця розуміли умов надання допомоги, що призводило до непорозумінь і розчарувань.

Люди, які не звертаються по допомозі

Деякі учасники фокус-групи зазначили, що не зверталися по допомозі.

У деяких випадках вони все ж таки відчували, що підтримка буде надана найближчим часом, і вони змогли нею скористатися. В інших випадках респонденти вважали, що підтримка не була для них актуальною. Це могло бути пов'язано з тим, що вони зіткнулись з певними труднощами і не могли чекати, щоб самостійно займатися ремонтом.

Деякі мешканці мають можливість зробити ремонт без сторонньої допомоги. Вони можуть вирішити не звертатися за компенсацією або не усвідомлювати, що в подальшому ризикують втратити право на неї.

Як зазначалося вище, деякі мешканці не знали, куди звертатися за підтримкою. Ключові інформанти з-поміж представників місцевої влади були стурбовані низьким рівнем обізнаності населення щодо можливостей отримання допомоги.

Зокрема, занепокоєння викликали люди похилого віку, оскільки вони можуть не мати соціальних мереж, мати невелику пенсію або низький рівень цифрової грамотності.

Також занепокоєння викликали переміщені особи, які навіть після повернення можуть не отримати від інших осіб необхідну інформацію, яка б могла заохотити їх подати заяву на отримання допомоги.

За словами ключових інформантів, переміщені особи, які живуть за кордоном можуть прийняти рішення не ремонтувати своє старе житло. Тоді може скластися ситуація, коли місцева влада забиває будинок дошками, але потім не може вжити жодних подальших заходів для покращення житлових умов.

Пошук допомоги

«Хоча основну частину відновлювальних робіт ми виконали власними силами, підтримка гуманітарних організацій та громади була дуже великою», – учасник фокус-групи

Як видно з вищесказаного, люди, які потребують ремонту свого житла, мають низку можливих варіантів. Тим не менш, мешканці та ключові інформанти також підкреслили важливість індивідуальної стійкості та відповідальності.

Під час дослідження MOM щодо земельно-майнових питань було виявлено, що 25% домогосподарств, житло яких було пошкоджене або зруйноване, отримали «певну допомогу для відновлення житла (за винятком юридичної підтримки) від регіональних органів влади, міжнародних організацій, іноземних урядів або благодійних фондів».⁵⁵ Отже, три чверті постраждалих домогосподарств не отримали такої допомоги.

Серед можливих форм допомоги часто зазначалися готівкові кошти: 45% респондентів зазначили, що отримували грошову допомогу на ремонт, а 17% повідомили, що отримували багатоцільову грошову допомогу.⁵⁶

Це знову ж таки свідчить про те, що мешканці самостійно займаються ремонтом, хоча і з фінансовою допомогою. Учасники фокус-груп часто згадували про грошову допомогу від НУО в розповідях про особистий досвід відновлення.

Деякі представники НУО висловлювали занепокоєння щодо їхньої здатності контролювати або забезпечувати проведення ремонтних робіт за рахунок грошової допомоги.

Оптимальний час отримання допомоги

Постраждалі мешканці розповідають про необхідність використання різних видів допомоги для вирішення своїх проблем. Проте наявні процеси не завжди цьому сприяють.

Учасники повідомили про ситуації, коли постраждала особа фактично мала обирати між двома варіантами.

Учасники фокус-груп вказали на необхідність робити вибір. У найближчій перспективі вони могли б виконати роботу самостійно та отримати допомогу в меншому обсязі або ж вони могли б зачекати на більшу допомогу в майбутньому. Один із мешканців зазначив:

«Ті, хто бігли швидше, отримали менше грошей, а ті, хто стартували пізніше, – більше. Ну, хіба це справедливо? [Ми] поспішали, бо зима не за горами, а тепер виходить, що ми в прогріші».

Цієї ж думки дотримувався і ключовий інформант з НУО:

«Тепер бенефіціяр стоїть перед вибором: або зараз, але менше, або пізніше, але більше?»

Далі розглядаються складні ситуації, з якими можуть зіткнутися мешканці, які потребують допомоги, та випадки, коли вони можуть її не отримати.

Ставлення до єВідновлення

Рисунок 4: Причини, через які постраждалі мешканці не подали заяву на єВідновлення, за даними MOM⁵⁸

єВідновлення є найбільшим джерелом прямого фінансування ремонтних робіт, але постраждале населення не завжди звертається до нього в першу чергу.

За даними MOM, хоча 80% респондентів, житло яких було пошкоджене або зруйноване, знали про єВідновлення, лише 34% з них подали заяву на отримання допомоги за цією програмою. Також було виявлено, що мешканці міських районів (88% домогосподарств у передмісті) були більш обізнані про єВідновлення, ніж сільські домогосподарства (70%).⁵⁷

Реальну ситуацію із заявами важко оцінити, зокрема через те, що дані про пошкодження є неповними. Однак дані, які були надані REACH, схоже, відповідають висновкам MOM.

Згідно з отриманими REACH даними, у березні 2025 року в Миколаївській області було зареєстровано 5 409 пошкоджених будинків, а також подано 3 911 заяв на отримання компенсації за програмою єВідновлення, що становить 72%.

Водночас, у більш сільських районах, таких як Воскресенська, Костянтинівська та Степівська громади, ця частка склала лише 26%.

Учасників опитування МОМ можна згрупувати в три великі категорії: респонденти, які вважають, що не мають права на отримання допомоги; респонденти, які вважають, що не потребують допомоги; та респонденти, які хотіли б отримати допомогу, але або не можуть, або не знають, як це зробити.

Показники під пунктирною лінією (рисунок 4) свідчать значну кількість людей, яким можна допомогти з доступом до «Відновлення», що потенційно дозволить їм отримати значну підтримку.

Проте в усіх фокус-групах були учасники, за словами яких, допомога за програмою «Відновлення» не відповідає їхнім потребам.

Процес сприймався як складний, дорогий і тривалий. Мешканці зазначали, що вони не мали часу чекати на отримання допомоги за програмою «Відновлення», або що це перешкоджало отриманню інших видів допомоги.

Однак ключові інформанти та деякі учасники фокус-груп вважали цей вид допомоги ефективним. Один з респондентів твердо заявив, що така допомога відповідає його потребам.

Взаємодія між «Відновлення» та іншими варіантами допомоги

«Ще до нас приїздила комісія, яка знову зафіксувала пошкодження, я підписала акти і мені сказали, що я можу повторно звернутися до «Відновлення», але додали, що якщо ви зараз поставите вікна та залатаєте дірки в стінах, то від держави ви компенсацію не отримаєте. Повторно заяву не надсилала, тому що на носі зима і чекати було ніколи», – учасник фокус-групи

Жителі, місцеві органи влади та громадські організації вказали на парадоксальну структуру допомоги за програмою «Відновлення». Якщо одразу розпочати ремонтні роботи, люди ризикують втратити можливість отримати допомогу в майбутньому. Якщо чекати, пошкодження погіршаться.

Жителі можуть або не звертатися по допомогу, або зіткнутися з перешкодами в отриманні допомоги, або вони можуть понести витрати, а потім дізнатися, що ці витрати не можуть бути відшкодовані.

Мешканці, представники НУО та місцеві органи влади описували ситуації, коли мешканцям доводиться зважувати час очікування та обсяг потенційних виплат, щоб вирішити, який

варіант дозволить отримати оптимальний результат. За словами деяких респондентів, має бути можливість поєднувати різні форми допомоги, проте зрозуміло, що на практиці цього важко досягти.

Деякі учасники фокус-груп розповіли, що їх активно відмовляли від подачі заяв. Така порада могла надходити від представників місцевої влади, неурядових організацій або навіть від будівельників. Це пояснювалось тим, що через «Відновлення» не може бути надана швидка, негайна допомога.

Дійсно, цей моментом у Постанові Кабінету Міністрів № 381, згідно з якою було запроваджене «Відновлення», є неоднозначним. Один з ключових інформантів з-поміж представників місцевої влади пояснив цю ситуацію таким чином:

«Компенсація може надаватися і для відновлення, і за вже відновлене. [Але] вже проведений ремонт може бути підставою для відмови».

Водночас один з працівників НУО зазначив:

«Міністерство згадувало про те, що можна буде отримати компенсацію за ремонт, який здійснено за власні ресурси. Але насправді, наскільки я розумію, коштів немає і механізму прописаного немає».

Постанова визначає критерії компенсації, можливість коригування виплат відповідно до вже виконаних ремонтних робіт, а також підстави для відмови.

Поки тривало опитування в рамках цього дослідження, до Постанови двічі вносились зміни. Таким чином, необхідно розглядати як початкову ситуацію, так чинне законодавство. У цьому звіті використана версія від 16 липня 2024 року.

У параграфі 6 передбачено дві форми компенсації: компенсація для проведення ремонту або компенсація за виконаний ремонт. Остання стосується саме тих випадків, коли заявник оплатив ремонт власним коштом до початку обстеження.

Заявники мають можливість подати дві заяви. Одну на покриття вже понесених витрат, а іншу - на ремонт, який ще не було зроблено.

У параграфі 14 зазначено, що в компенсації за виконаний ремонт може бути відмовлено на підставі того, що заявник отримав «грошову або матеріальну допомогу на проведення ремонтних робіт від українських або міжнародних організацій».

Однак, схоже, це не заважає отримувачу допомоги від НУО подати заяву на компенсацію за решту ремонтних робіт.

Деякі учасники повідомили, що їм розповідали про можливість отримання допомоги за вже виконаний ремонт, але, на жаль, це, як правило, не мало успіху. Ця невідповідність підбиває довіру і посилює практики НУО та місцевої влади, які не рекомендують діяти таким чином.

«До єВідновлення не зверталася, тому що [НУО] запропонувала нам допомогу у відновленні квартири. Під час розмови співробітники організації попередили, що якщо я звернуся до єВідновлення, то вони нам допомогу не зможуть вже надати», – учасник фокус-групи

Досвід подання заяв

Процес отримання допомоги за програмою єВідновлення є складним і може виявитися надто обтяжливим. Під час обговорення заяв один з представників місцевих органів влади перелічив 29 різних статусів, через які може проходити заява: від «заяву отримано» до «проведено остаточну перевірку».

Будівлі можуть бути зареєстровані як пошкоджені або зруйновані. Тобто існує два рівні пошкодження, другий з яких передбачає два платіжні транші. Компенсація може бути виплачена наперед для здійснення ремонтних робіт або заднім числом за виконані роботи. Якщо будівля зруйнована, компенсація може надаватися або на будівництво, або на придбання нового житла.

Як зазначалося вище, дослідження MOM свідчить, що існує потенціал для залучення більшого обсягу державної підтримки, якщо постраждале населення зможе отримати належну допомогу із подачею заяви. Учасники висловили занепокоєння з приводу того, що літнім людям і переміщеним особам особливо важко подавати заяви без сторонньої допомоги.

Ще однією перешкодою є брак цифрової грамотності. Водночас учасники фокус-груп, зокрема ті, яким було відмовлено в компенсації, загалом описували оформлення документів як просту процедуру.

Відкриті справи у єВідновленні

«Люди запитували, наприклад: «Я подала заявку місяць тому, вона не розглядається?». Але вона розглядається. [...] Люди не до кінця розуміють процес, який має пройти кожна заявка, і ми щоразу їм це пояснюємо», – представник місцевої влади

Постановою 381 визначено, що «строк розгляду заяви не може перевищувати 30 календарних днів з дня її подання до комісії та до моменту внесення рішення про надання/відмову у наданні компенсації до Реєстру пошкодженого та знищеного майна».⁵⁹

Водночас, згідно з дослідженням MOM, 62% закритих справ розглядалися більше 30 днів, незалежно від того, був результат позитивним чи негативним.⁶⁰ Така ситуація може викликати недовіру до системи. Схоже, що швидкість, з якою розглядаються заяви, значно різниться залежно від регіону.

Під час дослідження один з ключових інформантів з-поміж представників місцевої влади зазначив, що підрахунок пошкоджених будівель залежить від повідомлень мешканців про пошкодження або від даних, зафіксованих під час виїздів на місце. За його словами, «інформація про пошкоджені об'єкти не може бути стовідсотковою».

Під час надання даних фахівцям REACH представники місцевих органів влади також пояснили, що в системі не передбачена фіксація дати внесення будь-якого спостереження.

Згідно з аналізом звіту НУО «Десяте квітня», 33% справ у Первомайській громаді очікували на рішення. Однак у Шевченківській громаді таких справ було лише 6%.⁶¹ Водночас у даних, наданих REACH чотирма громадами, від 0% до 3% заяв були зазначені як нерозглянуті.

Коментарі представників місцевих органів влади та працівників НУО, які мають досвід прийняття рішень, свідчать про те, що наразі рівень розгляду заяв у Миколаївському районі є загалом високим.

Один з представників місцевої влади повідомив, що кількість заяв на тиждень скоротилась з 80 у 2023 році до 20 у березні 2025 року. Той самий ключовий інформант зазначив, що «коли єВідновлення тільки запускали, було багато недовіри».

За даними місцевої влади, основна частка пошкоджень припала на 2022 рік, коли ще не було впроваджено єВідновлення, а процеси надання допомоги були менш зрозумілими. Отже, процеси налагодилися, кількість заявок теж зменшилась, що дозволило прискорити процес прийняття рішень.

Хоча з точки зору місцевої влади розгляд справ проходить в належному темпі, думки мешканців з цього приводу різнилися. Один з учасників фокус-групи зазначив:

«Державна програма «єВідновлення» працює занадто повільно. Довго чекаєш поки приїде комісія. Люди довго чекають на гроші, щоб відремонтувати свої будинки. А якщо пошкодження сталися взимку? Потрібно, щоб рішення приймалися швидше, щоб люди могли відразу почати ремонт».

Це також підтверджується даними MOM, згідно з якими 21% заявників отримав виплати за програмою єВідновлення. Це означає, що 79% заявників не отримали допомоги, хоча виявити причини цього важко.

Інший ключовий інформант з-поміж представників місцевої влади розповів, що деякі люди, житло яких було пошкоджене ще у 2022 році, «все ще мають ті самі проблеми».

Через приховане невдоволення у постраждалих людей може виникати відчуття, що прийняття рішень відбувається повільно, тоді як насправді місцева влада та неурядові організації мають більшу здатність реагувати на нові інциденти.

Час виконання ремонтних робіт у разі звернення по інші види допомоги

Хоча вважається, що отримання компенсації за програмою «Відновлення» займає багато часу, за словами ключового інформанта з НУО, процедура отримання допомоги від неурядових організацій є також довготривалою. За підрахунками, зазвичай заява може розглядатися протягом чотирьох місяців:

«Починається з підготовки пропозиції, потім донор погоджується на цю пропозицію, тобто там кожен має свої терміни, потім йдуть тендерні процедури, купівля послуг, потім безпосередньо обраному підряднику дається термін на мобілізацію, на закупівлю матеріалів. Тобто немає такого, що ви ,наприклад, у січні почали – у березні закінчили!»

За оцінкою іншого ключового інформанта, процес роботи з підрядником може становити кілька місяців, у тому числі один-два місяці підготовчих та один місяць будівельних робіт.

За підрахунками виконробів, опитаних REACH, проекти, які вважаються легкими або середніми, зазвичай займають від одного до трьох тижнів, водночас вони не знали, скільки часу займають підготовчі роботи.

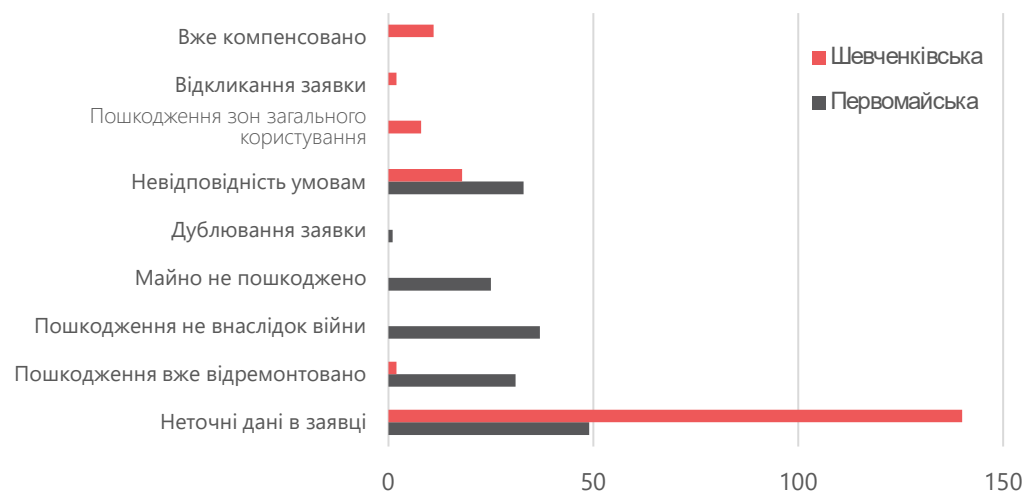
Відмова у наданні допомоги за програмою «Відновлення»

Попри те, що процеси прийняття рішень покращилися, за словами представників місцевої влади, деякі справи є більш складними. Розгляд таких справ, швидше за все, займе багато часу, а можливість відмови є більш ймовірною.

Однак початкова відмова не обов'язково є остаточною. З цієї причини один з ключових інформантів, знайомий з процесом прийняття рішень комісіями, з обережністю поставився до тлумачення кількості відмов та призупинення процесу «Відновлення».

З його досвіду, ці відмови можуть бути тимчасовими. Справді, враховуючи формат, в якому зберігаються дані, важко визначити, скільки справ було остаточно відхилено станом на певний день, а скільки насправді підлягають повторній оцінці.

Рисунок 5: Кількість та причини відмов за програмою «Відновлення», за даними НУО «Десяте квітня»

Ключові інформанти з-поміж представників місцевої влади зазначали, що відмова може бути тимчасовою. Вони вказали на готовність конструктивно співпрацювати з заявниками, у разі можливості скоректувати заяви або зробити направлення на інші програми.

Досвід постраждалих мешканців був різним. Деякі з них зазначали, що співпрацювати з комісією над усуненням причин відмови було просто. Однак інші вказали, що для них це було приголомшливим завданням, тому вони були змушені рухатися вперед без фінансування. Один з респондентів повідомив, що опинився в безвихідному становищі, фактично чекаючи на можливі зміни в політиці.

У звіті НУО «Десяте квітня» наводяться цифри щодо кількості відмов.⁶²

Згідно з їхніми висновками, найбільшою підставою для відмови є неточні дані, особливо в Шевченківській громаді. За словами ключових інформантів, така ситуація часто виникає у випадках, коли рівень пошкоджень був неправильно визначений на початковому етапі подання заяви.

Знову ж таки, підстави для відмови вказують на те, що на першому етапі є більше можливостей для надання допомоги у правильному оформленні заяви. У разі відмови, схоже, також залишається можливість надання скоординованої підтримки.

Завдяки цьому заявники можуть впевнено виконувати невеликі ремонтні роботи в короткостроковій перспективі, водночас чекаючи на більш суттєву допомогу в

майбутньому. Представники місцевих органів влади часто зазначали, що вони активно направляють населення до громадських організацій у разі, якщо справа постраждалої особи не просувається.

Однак коментарі працівників НУО свідчать про те, що наразі немає єдиної думки щодо ролі, яку НУО мають відігравати у допомозі з подачею заяв на «Відновлення, що може бути пов'язано з характером діяльності НУО.

У той час як юридична допомога може стати у пригоді під час оформлення заяв та вирішення питань з відмовами, проведення ремонтних робіт може навіть перешкоджати заявнику, який намагається оскаржити відмову.

Витрати, понесені під час оформлення допомоги

«Відновлення будинку виявилось для мене надзвичайно дорогим. Я витратила величезну суму грошей на будівельні матеріали: чотири машини піску, п'ять машин щебню, сто двадцять метрів арматури. Це все коштує дуже багато. А ще ж були витрати на оформлення документів, витяги різні, за які теж довелося платити. І це я ще не кажу про той час, який я витратила на все це», – учасниця фокус-групи

Постраждалі мешканці стикаються з потенційними витратами, коли звертаються по допомогу для проведення ремонту своїми силами, подають заяву на «Відновлення або звертаються по допомогу до НУО. Найсильніше від цього страждають найменш забезпечені верстви населення. З точки зору постраждалої особи, у питанні витрат є два важливі аспекти.

З одного боку, є реальні витрати на матеріали і робочу силу. Мешканці можуть прагнути покрити їх за рахунок допомоги в натуральній формі або грошової допомоги, а можуть оплачувати власним коштом. З іншого боку, існує цілий ряд адміністративних витрат, які в першу чергу пов'язані з отриманням допомоги.

«Хочу сказати одне: купівля скла – це велика витрата для нас», – учасник фокус-групи

Що стосується фактичних витрат на проєкт, то учасники відзначають стійке зростання вартості матеріалів через інфляцію. Про скло для вікон, зокрема, зазначали як мешканці, так і ключові інформанти. За словами одного з ключових інформантів, час виконання замовлень на скло значно збільшився, що обмежило можливості фактичної заміни розбитих вікон.

Під час обговорень учасники фокус-груп відзначили цінність добровільної або субсидованої праці, оскільки ці витрати населенню покрити важко.

Ключові інформанти також посилювалися на те, що тендери НУО ускладнюють залучення будівельних компаній фізичними особами.

«Враховуючи ціну на матеріали, то людям самим дуже важко щось зробити без допомоги», – учасник фокус-групи

Ціни, що зростають, поглинають дедалі більшу частку бюджету домогосподарств або пакету допомоги, що, за словами учасників, призвело до збільшення потреби у допомозі.

Працівник НУО висловив занепокоєння тим, що ремонт може в кінцевому підсумку поглинути найбільшу частину багатоцільової грошової допомоги для мешканців пошкоджених будинків. За його словами, це обмежує вплив багатоцільової грошової допомоги на інші аспекти потреб бенефіціара.

«За кожен папірець потрібно платити!» – учасник фокус-групи

В Інформаційному бюлетені з правової допомоги Кластера з питань захисту за березень 2025 року зазначається про непослідовність процедур, пов'язаних з адміністративними витратами під час процесу подання заяви на «Відновлення».⁶³

Наприклад, за їхніми даними, деякі (але не всі) громади доручають виконання технічного обстеження стороннім організаціям. Зазначається, що в такому разі заявник несе витрати за технічне обстеження.

Під час обговорень у фокус-групах, організованих REACH, у Миколаївському районі один з мешканців повідомив, що сплатив 5 000 грн (близько 120 дол. США) за отримання певного документу. Йому запропонували здійснити кілька платежів під час подання заяви.

Один з ключових інформантів посилювався на судовий збір за встановлення права власності на майно, який розраховується як частка від вартості майна. Інший учасник фокус-групи оцінив свої адміністративні витрати у 52 000 грн (приблизно 1 260 доларів США).

Це може більш ніж у 2,6 рази перевищувати середньомісячну зарплату в Миколаєві на 2024 рік.⁶⁴

«Щоб отримати допомогу за програмою «Відновлення, мені довелося пройти через справжнє пекло з документами. Треба було все переформити, а це купа паперів, черги, консультації. Забрало це все купу часу, сил і грошей – десь 52 тисячі гривень», – учасник фокус-групи

Щодо логістики, також слід враховувати додаткові витрати. Матеріали та праця з часом зростають у ціні. Очевидний важкий вибір між короткостроковою та довгостроковою допомогою ускладнюється потенційним зниженням цінності майбутньої допомоги.

Учасники фокус-груп також розповіли про те, що витрати на проєкт з часом збільшуються. Хоча на початку проєкту проводиться оцінка, незалежно від того, чи буде допомога

надаватися державою чи НУО, в ході робіт можуть бути виявлені додаткові проблеми.

Один з респондентів розповів про виявлення структурних пошкоджень під час заміни вікон. Інший повідомив, що під час призупинення роботи їхній будинок став сирым і вкрився пліснявою. Допомога, яку вони отримують, може не покривати ці подальші витрати.

Під час обговорень у фокус-групах жителі як сільської, так і міської місцевості зазначали, що з них стягували плату за відновлення комунальної інфраструктури біля їхніх будинків.

Скорочення фінансування

На додаток до обмеженого бюджету, польові роботи в рамках цього проєкту проводилися в період виражених фінансових труднощів. Основне фінансування було заморожене, що вплинуло на діяльність урядових та неурядових організацій.⁶⁵

В інтерв'ю з ключовими інформантами виконробі та працівники НУО повідомили про ситуацію, коли всі ремонтні роботи були зупинені, і не було жодної інформації про те, коли вони можуть бути відновлені.

Хоча деякі проєкти зазнали значного негативного впливу, інші опитані представники НУО зазначили, що їх це безпосередньо не торкнулось. Також невідомо якими були наслідки для місцевої влади. Хоча на той момент наслідки заморозки програм USAID були незрозумілі, ключові інформанти все одно вказували на те, що обсяг фінансування вже зменшується.

Дійсно, допомога, передбачена в Плані гуманітарних потреб і реагування послідовно зменшувалась з 11,5 млн осіб у 2022 році до 6 млн у 2025 році.

Запланована допомога скоротилась не лише у кількісному вираженні, але й у відсотковому відношенні до загальної кількості людей, які потребують допомоги, – з 65% до 47%.⁶⁶

КІ від НУО повідомили, що їм доводиться ставати все більш вибілковими щодо осіб, яким вони можуть надати допомогу. Один з них прокоментував:

«Якщо колись, умовно кажучи, пів року тому ми могли собі дозволити брати в програму людину тільки зі статусом ВПО або тільки мешканців деокупованих територій, зараз нам цього фактично недостатньо.

Нам потрібно, окрім статусу, щоб були присутні декілька вразливостей на додаток до того, що майно цієї особи зруйновано або пошкоджено. Тобто, як правило, це 2-3 додаткові вразливості».

Учасники фокус-груп також відзначили, що більш жорсткі критерії відбору вплинули на їхню

можливість отримати допомогу. Хоча багато мешканців вказали, що отримали допомогу, деякі респонденти допомоги не отримували.

Один з мешканців повідомив, що не може отримати допомогу, оскільки працює, а пізніше зазначив, що його дохід значною мірою витрачається на ремонт. Інший мешканець з тієї ж групи закликав НУО переглянути критерії вразливості, які, на його думку, є занадто жорсткими. Один з учасників фокус-групи, яка складалась із мешканців багатоповерхових будинків вважав, що їх оминули увагою на користь мешканців, чиї квартири були пошкоджені сильніше.⁶⁸

Прогалини в процесі надання допомоги

«Або я зараз куплю собі диван, або я відремонтую стіну, звісно ж відремонтую стіну! Весь мій зарібок іде на ремонтні роботи», – учасник фокус-групи

У попередніх розділах було розглянуто загальні варіанти, якими можуть скористатися постраждалі мешканці у разі потреби в ремонті пошкодженого житла. Під час цього процесу люди можуть зіткнутися з низкою проблем, деякі з яких є досить поширеними та системними, а інші – більш характерними для кожного окремого випадку.

Однак існують певні фактори, які можуть зробити людей особливо вразливими до втрати допомоги або труднощів з ремонтом. Тому важливо враховувати системні фактори, що призводять до вразливості.⁶⁷ У цьому розділі розглядаються деякі з таких ситуацій.

Зони спільного користування

Особливе занепокоєння викликають наслідки для мешканців багатоповерхових будинків. У Постанові 381, зокрема, зазначено, що заява буде відхилена, якщо вона стосується квартири в будинку з пошкодженими місцями загального користування.

До таких місць належать під'їзди, фойє, сходові майданчики та сходові клітини. Ця норма створює перешкоди для проведення ремонтних робіт.

Під час приватизації квартири були передані у приватну власність, але питання відповідальності за місця загального користування не було врегульовано. Тому незрозуміло, хто має ремонтувати пошкоджені місця загального користування.

Наявність пошкоджених місць загального користування ускладнює отримання допомоги за програмою «Відновлення». У мешканців багатоповерхових будинків також часто виникають проблеми з документацією або співвласністю.

Хоча НУО зацікавлені у програмах ремонту місць загального користування, вони не завжди можуть покрити ці витрати. Проблема ремонту таких місць є загальноновизнаною, і Кластер з питань житла має рекомендації щодо їхнього ремонту.⁶⁸

Проте це питання є багатогранним, а деякі нюанси створюють додаткові труднощі.

За словами одного з працівників НУО, «Відновлення не фінансує ремонтні роботи в місцях загального користування. Він розповів про випадок, коли всі мешканці відремонтували власні квартири без компенсації, але місця загального користування залишилися сильно пошкодженими через відсутність механізму координації ремонту таких місць.

Ще один респондент вказав на існування протилежної проблеми, яку також слід враховувати. У деяких випадках найбільш правильним рішенням може бути визнання будинку аварійним і його знесення. У такому випадку власники отримають компенсацію за зруйноване житло, а також сертифікат на купівлю нового житла. Однак, якщо один з мешканців не дасть згоду, інші мешканців залишаться у ситуації невизначеності.

Співвласники

З проблемами можуть зіткнутися також співвласники житла. Люди можуть відчужуватися від своїх співвласників, затримуючи оформлення документів, необхідних для подачі заяви на отримання компенсації. Це може бути пов'язано з переміщенням або з іншими особистими причинами.

Одна з учасниць фокус-групи навела приклад, коли їй потрібно було отримати згоду від чоловіка, який не проживав в Україні.

Хоча це виходить за рамки дослідження, але така ситуація свідчить про потенційний гендерний аспект питання співвласності, який слід розглянути в подальших дослідженнях.

«Зараз працюю над цим, намагаюсь умовити чоловіка підписати згоду, якщо нічого не вийде, то буду подавати до суду», – учасниця фокус-групи

Відсутність документів, що підтверджують право власності

Інша проблема, пов'язана з приватизацією та подальшим реформуванням ринку житла в Україні, стосується людей, які не мають важливих документів, що підтверджують право власності. Один з ключових інформантів з-поміж представників місцевої влади зазначив:

«Це неприватизовані квартири. На жаль, таких випадків також немало. Тобто люди фактично мали право на приватизацію, але не скористалися цим правом. З яких причин – не зрозуміло! Просто не скористалися, а зараз залишилися без житла!

Особливо це боляче, коли ми кажемо про зруйноване майно, вони на сертифікати не мають права, вони фактично втратили житло, і альтернативи немає».

Існує три взаємопов'язані проблеми. По-перше, є люди, які купили (тобто «приватизували») своє житло, але у неофіційний спосіб. Для цих людей може не існувати первинного правовстановлюючого документу. Пізніше, у 2013 році, реєстр речових прав був оцифрований. Однак не всі власники оновили записи, тому їхні права на власність

залишилися невизначеними. По-третє, в деяких випадках архіви, де зберігалися паперові документи, стали недоступними або навіть були зруйновані внаслідок війни.

Теоретично для вирішення цих проблем можна звернутися до суду. Однак учасники вказали на пов'язані з цим витрати, які обмежують можливості людей.

Дороговартісний ремонт

Постанова 381 визначає, що підставою для відмови у виплаті компенсації на ремонт може бути перевищення прогнозованої вартості ремонту над максимальною сумою компенсації.

Теоретично, альтернативою може бути отримання сертифікату на придбання нового житла. Однак у деяких випадках це не є бажаним або найбільш прийнятним результатом.

Учасники навели приклади таких ситуацій і припустили, що скоординована відповідь між НУО та місцевою владою може допомогти заявнику привести своє житло до стану, коли воно буде придатним для отримання компенсації на ремонт. Поправка від 15 березня роз'яснює, що це можливо.

Також було офіційно запроваджено нову процедуру, яка дозволяє людям відбудовувати житло на тій самій земельній ділянці.⁶⁹ Це також може певним чином сприяти вирішенню цієї проблеми.

Орендарі

«На жаль, такою інформацією ми не володіємо, тому що цим питанням займалися власники, всі фото ми їм відправляли, копії форм, а які у них були подальші дії, ми не знаємо», – учасник фокус-групи

У системі, яка в першу чергу орієнтована на власників житла, потреби орендарів повинні розглядатися окремо. Хоча деякі мешканці у фокус-групі орендарів заявили, що їм вдалося успішно відремонтувати своє житло, вони також відзначили певні проблеми.

Відносини між орендарями та орендодавцями можуть бути конструктивними. Орендарі навіть можуть отримати довіреність, щоб спростити процес подачі заявки та ремонту, чи то для подачі заявки на електронне відшкодування, чи то для звернення за допомогою до НУО.

Також згадувалося, що проактивний орендодавець може бути джерелом підтримки та координації, подібно до старости або ОСББ.

Однак інші власники можуть вирішити не подавати заявки або не реагувати на них достатньою мірою.

Один з учасників фокус-групи розповів, що його вікна були забиті дошками під час ліквідації наслідків надзвичайної ситуації в його багатоквартирному будинку, але потім вони не змогли дозволити собі їх замінити. Інші розповіли, що отримали допомогу від НУО, або ж покрили витрати самостійно.

Питання про те, хто нестиме остаточні витрати на ремонт, є потенційно неоднозначним. Хоча один мешканець зазначив, що витрати покриває орендодавець, це не стосувалося інших орендарів.

Процедура «Відновлення» часто виходить з-під контролю орендарів. Оскільки програма орієнтована на власників, вона залежить від мотивації та обізнаності орендодавця. З п'яти орендарів у фокус-групі четверо сказали, що їхній орендодавець подавав заявку, але отримав відмову. Один сказав, що їхній орендодавець взагалі не буде звертатися.

За словами мешканців, підстави для відмови були або невідомі, або їм відмовили, тому, що пошкодження було оцінено як недостатньо суттєве, попри те, що ремонт включав заміну даху, вікон та дверей.

Частиною цієї ситуації може бути проблема невідремонтованих місць загального користування, яку орендарі можуть не оцінити в повній мірі, якщо вони не беруть участі в дослідженні.

Якщо вийти за рамки «Відновлення», їхній профіль подібний до інших груп. Мешканці високо оцінюють грошову допомогу та працю і хочуть, щоб НУО та місцеві органи влади активно координували свої дії.

Один мешканець розповів, що звертався до НУО від імені орендодавця, тоді як в інших випадках орендодавці брали на себе відповідальність.

У двох мешканців було сильне переконання, що вони не відчували підтримки і зазначали, що «я залишився наодинці зі своїми проблемами» або «не було ніякої підтримки».

В одному з випадків вони сказали, що після того, як їх не включили в програму однієї НУО, вони не знали, до якої ще організації можна звернутися. В іншому випадку вони не шукали подальшої підтримки після відхилення заявки орендодавця за програмою «Відновлення».

Ця людина підсумувала, описавши своє відчуття нерозуміння, яку допомогу вона може отримати, коли інцидент тільки стався. Цей досвід, можливо, знеохотив її до подальших звернень за допомогою.

Можливості для розробки альтернативних програм

Досвід, яким поділилися учасники фокус-груп під час цього дослідження, вказує на можливості для НУО сприяти доступу до державної підтримки.

У випадку дуже дорогих ремонтів нещодавнє законодавство роз'яснило, що заявники повинні отримати підтримку від НУО, щоб зменшити загальну вартість ремонту до порогового рівня.¹⁹ Вже існує офіційне позиціонування НУО, які підтримують ремонт місць спільного користування.⁶⁹

Існує багато ситуацій, коли заявникові відмовляють у прийнятті його заявки. Проте, маючи супровід, вони могли б вирішити свої проблеми. Окрім матеріальної допомоги, розблокувати справи людей може допомога у визначенні шляхів, отриманні фінансових документів, оплаті перевірок, вирішенні спорів щодо співвласності або адвокатування перед орендодавцями.

Робота із системою

Прагнення до вдосконалення

Ключові інформанти розповіли про свою зацікавленість у подальшому вдосконаленні існуючих процедур.

Як місцеві органи влади, так і неурядові організації надають різноманітну підтримку, яка лежить більше в площині адміністративних знань і навичок. Їхній регулярний досвід роботи з системою допомагає їм вирішувати проблеми та відстоювати свої інтереси. Як зазначив один представник місцевої влади:

«Є люди, які не розуміють, чому вони це не можуть зробити. І навіть технічно ми допомагаємо їм зв'язатися з "Дією", якось виправити таку ситуацію або принаймні зрозуміти, у чому проблема».

Однією з можливостей взаємодії між місцевими органами влади та НУО є «комісія» з оцінки заявок єВідновлення. Роль комісії визначена в постанові 381. Формат встановлений законодавчо, але на практиці виявляється, що на місцевому рівні вони можуть працювати по-різному.

Ефективним є включення до складу комісії працівників НУО. Один ключовий інформант з місцевої влади позитивно відгукнувся про їхній досвід, зазначивши, що це покращує видимість для обох сторін.

Один працівник НУО визнав, що координація може бути неефективною, а технічна оцінка збитків - непослідовною. Цю думку також підтримав один ключовий інформант з будівельної компанії, який припустив, що оцінки збитків, які вони отримують, можна було б зробити більш точними.

Представники місцевої влади визнали, що процес подання заявок по програмі єВідновлення може бути складним і знеохочувальним. Загалом, під час дискусій вони повторювали, що хочуть, щоб процес був гнучким і пристосованим до потреб людей.

Інший представник місцевої влади зазначив, що заявникам було б корисно перевірити законодавство в суді, якщо це необхідно. Вони сказали, що заохочують людей робити це, оскільки це допомагає їм зрозуміти, як вирішити проблему, коли вона виникне в майбутньому.

У своєму звіті про муніципальне житло в Україні Інститут житла відзначив, що існують системні проблеми для місцевих органів влади та неурядових організацій щодо діяльності у житловому секторі. За їхньою оцінкою, це почалося ще до 2013 року.

Вони вважають, що «складність житлового законодавства України призвела до виникнення певних помилкових уявлень, що часто відштовхує зацікавлені сторони від роботи у цьому секторі».

На їхню думку, ця складність означає, що «потенціал для винахідливості та інновацій часто обмежується відсутністю правової ясності, що посилює стурбованість щодо потенційних перевірок [...]. Ця невизначеність створила атмосферу нерішучості, ще більше обмежуючи інноваційні підходи до вирішення житлових проблем на місцевому рівні».

Дійсно, подібним спостереженням поділилися також ключові інформанти, знайомі з процесом компенсації єВідновлення, під час проведення цього дослідження.

Рекомендації від учасників

У всіх групах учасники згадували про офіційно встановлені ціни, які використовуються для розрахунку компенсації через систему електронного відшкодування. Контрольний список викладено в постанові 381, але ціни не оновлювалися з 2023 року. Неодноразово лунали заклики до перегляду цієї постанови.

Серед ключових інформантів від місцевої влади були й такі, що зверталися до НУО. Вони включали заохочення до більшого обміну інформацією. Вони цікавилися можливостями подальшого розвитку координації щодо SIDAR, а також припускали, що для НУО було б корисно мати доступ до Реєстру пошкодженого та зруйнованого майна. Один з представників місцевої влади зауважив, що, на його думку, немає жодного джерела, яке б давало йому змогу дізнатися, які саме ремонтні роботи проводяться неурядовими організаціями.

Під час обговорення у фокус-групах з мешканцями пролунав заклик до створення чітких інструкцій, які б цілісно пояснювали процеси, пов'язані з пошкодженнями, компенсаціями та шляхами відновлення.

МОМ зазначає, що розробка програм для задоволення потреб у сфері житла, землі та майна в Україні стикається з «численними проблемами».¹¹ Існують «труднощі з узгодженням законодавчої бази та гуманітарної допомоги для забезпечення того, щоб найуразливіші верстви населення не залишилися поза увагою».¹²

Спираючись на минулі успіхи, існують значні можливості для подальшої скоординованої підтримки для досягнення позитивних результатів у відновленні України на місцевому рівні.

Подальша увага до подолання інформаційних прогалин, нормативних парадоксів і фінансових перешкод може сприяти цьому.

Заключні слова

«З нашого досвіду, одразу ж в той день, в наступний день - всі починають звертатися: «Дайте, будь ласка, нам списки, ми будемо щось десь допомагати!» Тобто, в принципі, це працює - дуже працює! І допомагається, і вони виїжджають, даже психологічна допомога - це дуже потрібно!» - представник місцевої влади

«Місцева влада - все-таки молодці, вони дуже оперативно реагують на ці всі потреби в ремонтах, вони роблять, намагаються, вони пропонують максимум зусиль, незважаючи на брак фінансування, вони дійсно турбуються про людей, які живуть в цій місцевості!»

– працівник НУО

«Особисто представники місцевої влади та гуманітарних організацій ходили по селу та пропонували допомогу, якої потребували люди. Тому хочу сказати, підтримка була величезна!» – учасник ОФГ

Funded by
European Union
Civil Protection and
Humanitarian Aid

Про Ініціативу REACH

Ініціатива REACH сприяє розробці інформаційних інструментів та продуктів, які підвищують спроможність суб'єктів гуманітарної діяльності ухвалювати рішення на основі фактичних даних у контекстах надзвичайних ситуацій, відновлення та розвитку. Методології, які використовує REACH, охоплюють збір первинних даних і глибинний аналіз, а вся діяльність здійснюється через механізми міжвідомчої координації гуманітарної допомоги. REACH – це спільна ініціатива організацій IMPACT Initiatives, ACTED і Навчального та науково-дослідного інституту – Програми ООН з використання супутникової інформації в оперативних цілях (UNITAR-UNOSAT).

Кінцеві примітки

- 1 Світовий банк, Четверта швидка оцінка завданої шкоди та потреб у відновленні, лютий 2025 р, с.36, с.10 (англійською).
- 2 Там само, с.16
- 3 Там само, с.16
- 4 Там само, с.18
- 5 Там само, с. 63
- 6 Там само, с.64-65
- 7 Управління ООН з координації гуманітарних справ, Україна: Аналіз реагування та фінансування станом на кінець 2024 року, березень 2025 р., с. 2
- 8 Кластер з питань житла в Україні, Інформаційна панель з реагування, відфільтровано за активністю «Humanitarian repairs», доступ 17 квітня 2025 р. (англійською)
- 9 REACH, Дослідження територіального профілю місцевих НУО у сфері ЖЗМ, березень 2025р., с. 1
- 10 REACH, Мультисекторальна оцінка потреб 2024 року: огляд ситуації у секторі засобів до існування, лютий 2025 р., с. 4
- 11 Міжнародна організація міграції, Житло, земля та майно в Україні: Пошкодження житла, майнові права та програма «Відновлення», с. 2 (англійською)
- 12 Там само, с. 2
- 13 Міністерство розвитку громад та територій України, «Про затвердження Переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією»
- 14 УКГС ООН, Україна - Субнаціональні адміністративні кордони
- 15 ESRI, Світло-сіра базова карта
- 16 Інститут житла, Муніципальний житловий фонд в Україні: виклики та можливості, березень 2025 р. , Додаток II
- 17 REACH, Дослідження територіального профілю місцевих НУО у сфері ЖЗМ, березень 2025р
- 18 Кабінет міністрів України, «Про затвердження Порядку надання компенсації для відновлення окремих категорій об'єктів нерухомого майна, пошкоджених внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації, з використанням електронної публічної послуги "«Відновлення»"»
- 19 Данська рада у справах біженців, Дослідження компенсаційних механізмів для користувачів втраченого житла: виклики та шляхи вдосконалення, с. 23 - 26
- 20 Cedos, Житло у прифронтових сільських і селищних громадах, березень 2025 р., с. 24 - 26
- 21 Інститут житла, Муніципальний житловий фонд в Україні: виклики та можливості, березень 2025 р., с. 72
- 22 Інститут житла, Муніципальний житловий фонд в Україні: виклики та можливості, березень 2025 р.
- 23 Кластер з питань житла в Україні, Матриця активностей 2025, січень 2025 р.
- 24 Кластер з питань житла в Україні, Керівництво з видів діяльності, пов'язаних з планом гуманітарних потреб та реагування, серпень 2024 р.
- 25 REACH, «Дослідження переходу від гуманітарної допомоги в Західній Україні: На прикладі Володимирської та Чортківської громад», лютий 2025 р., с. 9 -10 (англійською)
- 26 Європейська економічна комісія ООН, Профілі країн у сфері житлового господарства та управління земельними ресурсами, 2013 р., с. 19 - 20 (англійською)
- 27 REACH, Частотні таблиці MSNA, вересень 2024 р. N.B. З решти 16% більшість були орендарями (11%), а решта або проживали безкоштовно, або не мали договору про проживання, або не знали про його умови.
- 28 Cedos, Житло та житлові умови українців: Результати опитування, 2024 р., с. 8 (англійською)
- 29 REACH, Частотні таблиці MSNA, вересень 2024 р.
- 30 Інститут житла, Муніципальний житловий фонд в Україні: виклики та можливості, березень 2025 р., с.8
- 31 Там само, с. 6
- 32 Там само, с. 31
- 33 Ці теми обговорювалися під час публічного форуму «Компенсація законним мешканцям (не власникам) пошкодженого/зруйнованого житла: Виклики та перспективи», організованого Данською радою у справах біженців 29 листопада 2024 року.
- 34 Національний банк України, Макроекономічний та монетарний огляд, квітень 2025 р. , с. 9 - 12
- 35 На основі аналізу індексу цін на будівництво, опублікованого Державною службою статистики України, станом на 4.11.2015
- 36 REACH, «Соціально-економічне дослідження потенціалу робочої сили в Миколаївській області квітень - травень 2024 року», березень 2025 р., с. 4

- 37 Кластер з питань житла в Україні, [Матриця активностей 2025](#), січень 2025 р.
- 38 Перерахунки зроблені за допомогою [xe.com](#), станом на 16 квітня 2025 р.
- 39 Національний банк України, [Макроекономічний та монетарний огляд](#), квітень 2025 р., с. 19 - 20
- 40 REACH, [Вплив війни на соціально-економічну динаміку та ринок праці в Україні](#), с. 9
- 41 Там само, с. 1
- 42 [DeepState](#), станом на 17 квітня 2025 р.
- 43 REACH, Аналіз наслідків пошкоджень: Миколаїв, 2024 - Звіт з обмеженим доступом, доступ для гуманітарних організацій можна отримати за запитом
- 44 Дані були зібрані REACH за допомогою структурованого опитування громад Миколаївського району в березні 2025 року.
- 45 ACAPS, [Інформаційна панель зареєстрованих пошкоджень](#), станом на 11 квітня 2025 р.
- 46 REACH, [«Соціально-економічне дослідження потенціалу робочої сили в Миколаївській області квітень - травень 2024 року»](#), березень 2025 р., с. 1
- 47 REACH, [Моніторинг гуманітарної ситуації](#)
- 48 ACAPS, [Інформаційна панель рівнів доступу](#), станом на 11 квітня 2025 р. (англійською) N.B. Оцінка базується на трьох індикаторах. «Доступ людей, які потребують допомоги» має низькі або помірні обмеження з квітня 2024 року. Однак «фізичні обмеження та обмеження безпеки» залишаються високими або дуже високими з січня 2023 року. Тим часом «доступ гуманітарних організацій до постраждалого населення» погіршився з низького рівня в лютому 2024 року до високого в лютому 2025 року.
- 49 [База даних місць збройних конфліктів \(ACLED\)](#), станом на 25 квітня 2025 р. (англійською).
- 50 Там само
- 51 REACH, [Реінтеграція ветеранів на прифронтових територіях: що далі?](#), квітень 2025 р., с. 2
- 52 Громадський центр сприяння доступу до правосуддя, [«Спеціалізовані організації з надання правової та юридичної допомоги з питань компенсації за пошкоджене та зруйноване житло на деокупованих територіях»](#), с. 25 - 29
- 53 Для подальшого обговорення ролі, яку можуть відігравати об'єднання співвласників багатоквартирних будинків, див. REACH, [Аналіз наслідків пошкоджень: м. Харків](#), жовтень 2024 р.
- 54 Громадський центр сприяння доступу до правосуддя, [«Спеціалізовані організації з надання правової та юридичної допомоги з питань компенсації за пошкоджене та зруйноване житло на деокупованих територіях»](#), с. 8
- 55 Міжнародна організація міграції, [Житло, земля та майно в Україні: Пошкодження житла, майнові права та програма «Відновлення»](#), с. 6 (англійською)
- 56 Там само, с. 6 N.B. Окрема цифра не наводиться для правової допомоги у зв'язку з відновленням житла.
- 57 Там само, с. 2
- 58 Там само, с. 7
- 59 Кабінет міністрів України, [«Про затвердження Порядку надання компенсації для відновлення окремих категорій об'єктів нерухомого майна, пошкоджених внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації, з використанням електронної публічної послуги «Відновлення»](#)», пункт 14
- 60 Міжнародна організація міграції, [Житло, земля та майно в Україні: Пошкодження житла, майнові права та програма «Відновлення»](#), с. 9 (англійською)
- 61 НУО 10 квітня, [Механізм компенсації за знищене або пошкоджене майно: Проблеми, виклики та шляхи вдосконалення](#), січень 2025 р.
- 62 Там само
- 63 Кластер з питань житла в Україні, [Бюлетень правничої допомоги за березень 2025 року](#), квітень 2025 р.
- 64 REACH, [«Соціально-економічне дослідження потенціалу робочої сили в Миколаївській області квітень - травень 2024 року»](#), березень 2025 р.
- 65 ACAPS, [Наслідки скорочення зовнішньої допомоги США для гуманітарних програм, програм розвитку та урядових програм](#), березень 2025 р.
- 66 УКГС ООН, [План гуманітарних потреб і реагування в Україні, 2025 р.](#), січень 2025 р., с. 15
- 67 REACH, [«Гендер, вік, інвалідність та вразливість: короткий огляд»](#), квітень 2025 р., с. 3
- 68 Кластер з питань житла в Україні, [«Рекомендації щодо гуманітарних ремонтів місць загального користування у багатоквартирних будинках»](#), січень 2025 р.
- 69 Міністерство розвитку, [допис у фейсбук](#), березень 2025 р.